

УДК 930(477+44):929

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-106-2-100-105

Петро КРАЛЮК,

доктор філософських наук, професор
Національного університету
«Острозька академія»,
м. Острог, Україна
ORCID: 0000-0003-1741-1079
e-mail: kraluk_p@ukr.net

Володимир ЛАВРЕНЧУК,

кандидат філологічних наук, доцент
кафедри суспільно-гуманітарної освіти
Рівненського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-0413-3500
e-mail: v.lavren4@ukr.net

Федір БАЛАНДІН,

головний куратор
Міжнародного фестивалю мистецтв
«Anne de Kyiv Fest»,
м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-4663-7587
e-mail: Balandin.fedir@gmail.com

АННА КИЇВСЬКА ТА РЕЙМСЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ

Анотація. У статті розглядаються відомості, що стосуються Реймського Євангелія, яке використовувалося при коронації французьких монархів. Утверджується думка, що цю пам'ятку писемності до Франції привезла Анна Київська, дочка князя Ярослава Мудрого, що стала французькою королевою в середині XI ст. На користь цієї версії у статті висуваються такі аргументи: у кириличній частині Реймського Євангелія на другій сторінці згадується апостол Філіпп, якого вважали хрестителем скіфів. Анна ж дає таке ім'я своєму первістку, хоча воно в той час було нетиповим для французьких королів. Пізніше це ім'я стало для них популярним і чимало французьких королів іменувалися Філіппами. Саму ж Анну французькі документи іменують не лише русинкою, а й скіф'янкою. У той час на Заході етноніми «русин» і «скіф» часто ототожнювалися. Анна могла розглядати апостола Філіппа як покровителя Скіфії, власне, українських земель, які в ті часи часто іменувалися Руссю.

У публікації згадується, що Анна залишила власноручний підпис «Ана Регіна» під одним латиномовним документом 1063 року, що співпадає з написанням літер на сторінках Реймського Євангелія. При написанні свого імені королева Франції використовувала форму «Ана», тобто своє ім'я писала з одним «н». Саме таке написання зустрічаємо в Реймському Євангелії, хоча в той час у латинських, а також і в деяких слов'янських текстах це ім'я писалося з двома «н».

У статті також розглядаються дві можливі версії походження Реймського Євангелія – чеська й київська. Доведено, що лінгвістичний аналіз цієї пам'ятки дає підстави стверджувати про її київське походження. Висловлюється гіпотеза, що Анна Київська везла Реймське Євангеліє до Франції як частину свого посагу.

Ключові слова: Реймське Євангеліє, кирилиця, глаголиця, монастир, коронація, Франція, Русь, Чехія.

Petro KRALYUK,

Doctor of Philosophy, Professor of
National University of Ostroh Academy,
Ostroh, Ukraine
ORCID: 0000-0003-1741-1079
e-mail: kraluk_p@ukr.net

Volodymyr LAVRENCHUK,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Department of Social Humanitarian Education,
Rivne Region Institute of
Postgraduate Pedagogical Education,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0002-0413-3500
e-mail: v.lavren4@ukr.net

Fedir BALANDIN,
 Chief curator of
 International «Anne de Kyiv Fest»,
 Kyiv, Ukraine
 ORCID: 0000-0003-4663-7587
 e-mail: Balandin.fedir@gmail.com

ANNA KYIVSKA AND REIMS GOSPEL

Abstract. *The article deals with information relating to the Reim Gospel, which was used in the coronation of French monarchs. This masterpiece of writing is considered to have been brought to France by Anna Kyivska, the daughter of Prince Yaroslav the Wise, who became the French queen in the middle of the XI century. In favor of this version, the following arguments are put forward:*

In the Cyrillic part of the Reim Gospel on the second page the apostle Philip was mentioned, who was considered the Baptist of the Scythians. Anna gave such name to his first son, although it was unusual for French kings in that time. Only later this name became popular and many French kings were called Philippe. French documents called Anna not only the Rusyn, but also the Scythian. At that time, in the western Europa ethonyms the Rusin and the Scythian often identified. Anna might consider the Apostle Philip as a patron of Scythia, the Ukrainian lands, which in those days were often called Rus'.

Anna also left a self-signature «Ana Regina» under one Latin-speaking document of 1063 year and this signature coincides with writing letters on the pages of the Ramp Gospel. Writing her name, the Queen of France used the form «Ana», that is, wrote it with one «n». Also this spelling of the name is met in the Reim Gospel. Although at that time in Latin, as well as in some Slavic texts, this name was written with two «n».

The article also deals with two possible versions of the origin of the Reim Gospel – Czech and Kyiv and shows that the linguistic analysis of the text give the opportunity to talk about its Kyiv origin. The hypothesis that Anne of Kyev brought the Raim Gospel to France as part of her trousseau is expressed.

Key words: *Reim Gospel, cyrillic, glagolite, monastery, coronation, France, Rus, Czech.*

Постановка проблеми. Ім'я Анни Ярославни (приблизно 1032–1075 роки), відомої як Анна Руська чи Анна Київська, стало чи не найпопулярнішим наративом у Франції, Росії, Україні, Чехії та інших країнах, що «обріс» фейками, штампами і міфами, від яких варто відмовитися, щоб дати об'єктивну оцінку її ролі як дочки князя Ярослава Мудрого, дружини французького короля Генріха I, королеви Франції, матері династії короля Філіппа I.

У науковій, науково-популярній літературі, присвяченій історіографії Анни Ярославни, закріпилося доволі багато міфологем, що вимагають детального вивчення та обґрунтування. Загадкова Анна Ярославна залишила по собі купу таємниць, над розв'язанням яких уже не одне століття поспіль «ламають голови» сотні дослідників. Без сумніву, ця жінка залишатиметься привабливим об'єктом історичних досліджень,

образів-символів у художній літературі, мистецтві, ціннісних наративів у сучасному суспільно-культурному просторі. Про Анну Ярославну пишуть романи й повісті, знімають кінофільми, створюють опери. Із 2016 року щорічно в Києві проводиться фестиваль «Anne de Kyiv Fest», у рамках якого, зокрема, були відкриті пам'ятники Анні Київській у столиці України. У ході пан'європейського проєкту «Шлях Королеви» передбачено встановлення пам'ятників Анні Ярославні у ключових містах Європи на шляху до Франції та його авторські репліки у низці інших міст: Версалі, Тулузі, Арлоні, Кракові й Джакарті.

Для історіографії Франції наратив, пов'язаний з ім'ям Анни Ярославни, був неоднозначним і змінювався від статусу дружини французького короля Генріха I (1008–1060 роки), королеви Франції, матері короля Філіппа I, яка дала початок династії аристократів, до родоначальниці нащадків, які в подальшому правили в країнах Європи. Тобто помітні зміни від наративу «Анна Руська – королева Франції» до наративу «Анна Київська – королева Франції». Про неї збереглися деякі документи (переважно французького походження), які дають змогу проаналізувати її діяльність. Крім того, зберігся також автограф Анни Київської, а зважаючи на те, що в той час чимало правителів не були письменними (передусім жінки), це видається досить рідкісним явищем.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. У роботах В. Александровича, Ф. Делорма, Л. Жуковської, П. Курінного, С. Луняка, С. Мойсеєнка, Н. Нікітенко, В. Корнієнка, В. Пуцка, Р.-А. Ботьє, присвячених Анні Київській, переважно звертається увага на різні аспекти її діяльності, зокрема на питання, чи привезла Анна Київська у Францію Реймське Євангеліє. На жаль, існуючі джерела не дають можливості повною мірою відтворити біографію цієї особистості та відповісти на поставлене питання, тому й не дивно, що це породжує різноманітні дискусії. Деякі автори впевнені, що саме Анна Київська привезла у Францію Реймське Євангеліє, яке з XVI ст. використовувалося під час коронацій французьких королів. Натомість інші вчені скептично ставляться до цієї версії.

Метою статті є об'єктивний розгляд відомостей про Реймське Євангеліє, різних версій щодо його походження, а також дослідження версії, відповідно до якої ця пам'ятка писемності потрапила до Франції завдяки Анні Ярославні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші згадки про Реймське Євангеліє належать до середини XIV ст. У той час цю книгу імператор Священної Римської імперії Карл IV подарував Емауському монастирю в Празі. Ченці монастиря зробили для манускрипту коштовне оздоблення з часткою мощів святих. Потім було документально засвідчено, що це

Євангеліє в 1574 році до Реймського собору передав архієпископ Карл де Гіз Лотаринзький (Луняк, 2019, с. 18). У цьому соборі книга лишалася до Великої французької революції.

Загалом існують різні версії походження Реймського Євангелія і того, як ця слов'яномовна книга опинилася у Франції. Однак версія, згідно з якою її привезла Анна Київська, є доволі поширеною. Крім того, існує чимало непрямих свідчень на користь цієї версії, про що йтиме мова далі.

Відомо, що в кінці 40-х чи на початку 50-х років дочка київського князя Ярослава Мудрого Анна покинула батьківщину й здійснила подорож землями Європи, аби дістатися до Франції й вийти заміж за короля Генріха I. Збереглися деякі французькі документи, що дозволяють висвітлювати окремі аспекти цієї подорожі, зокрема:

- пояснення на полях так званого «Псалтиря Одальрика» XI–XII ст., в яких зазначається, що в 1049 році французький король Генріх I відправив у Русь шалонського єпископа Роже за дочкою правителя цієї країни Анною, з якою він мав одружитися (Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements, 1914, р. 23–24);

- хроніка монастиря Святого Петра Живого в місті Сан, яка повідомляє, що десь між 1046 і 1047 роками король послав Вальтерія, єпископа мельденського, та Васцеліна де Шалінако разом з іншими до Ярослава Мудрого, щоб «відав той йому свою дочку за дружину, а після того з багатьма дарами та з дочкою вони повернулися до Франції» (Didron, 1863, Т. II, р. 506);

- «Вандомські аналі», написані на початку XII ст., де під 1051 роком зустрічаємо коротке повідомлення, що «король Генріх I привів собі за жінку «скіф'янку», тобто з Русі» (Marchegay P., Mabile Em., 1869, р. 167).

Важливе значення має повідомлення з хроніки монастиря Святого Петра Живого в місті Сан, що дочка Ярослава Мудрого поїхала до Франції з багатьма дарами. Це була звичайна практика для тогочасного дипломатичного етикету. Серед цих багатих дарів цілком могла бути й кирилична книга, що з часом стала частиною Реймського Євангелія, адже в ті часи книги коштували досить дорого.

Документальні джерела не дозволяють нам точно реконструювати маршрут Анни з Києва до Франції. Можливими були три варіанти. Так, перший шлях – вниз Дніпром, через Чорне, а потім Середземне моря, другий – шляхом «із варяг у греки» на північ, далі Балтійським та Північним морями й протокою Ла-Манш. Проте дослідники, як правило, відкидають ці морські маршрути, вважаючи, що рухаючись ними, посольство та Анна Київська могли б мати певні проблеми. У зв'язку з цим найбільш імовірним видається сухопутний маршрут.

Важливим пунктом на цьому шляху була Прага. Із цим містом і пов'язана перша письмова згадка про Реймське Євангеліє. Існує також версія, що саме у Чехії в XI ст. була створена ця пам'ятка писемності.

Історія Реймського євангелія доволі складна. У середині XIV ст., як зазначалося вище, імператор Священної Римської імперії Карл IV, правління якого припало на 1346–1378 роки, подарував Євангеліє ченцям заснованого ним Емауського монастиря в Празі. Із

дозволу папи Климента VI у цьому монастирі почали відправляти католицьке богослужіння слов'янською мовою. У Чехії з кінця XI ст. такі відправи не велися. Карл IV спеціально запросив ченців із Далмації (Хорватії), де зберігалася традиція католицьких слов'яномовних богослужінь. Ці ченці й доповнили Євангеліє.

Книга в нинішньому вигляді складається з двох частин. Перша написана старослов'янською мовою із певними помилками, кирилицею установного типу, що було, до речі, характерним для текстів Русі. Друга – «ламанною» хорватською глаголицею, де помітно відчутна чеська мовна стихія.

Кирилична частина (16 аркушів) є давнішою за глаголичну. Це зібрання з уривків чотирьох Євангелій, в яких розповідається про діяння Ісуса Христа. Розповідь обривається посередині, тому глаголична частина стала продовженням кириличної.

Звісно, можна гадати, чому кирилична частина виявилася неповною. Можливо, текст не був дописаний, а, можливо, частина його виявилася знищеною.

У глаголичному тексті зустрічаються чехізми. Крім того, є примітка, що книга написана в 1395 році. Щоправда, зазначено, що друга, власне, кирилична частина цієї книги, створена відповідно до «руського закону», тобто писалася в «руському стилі» і переписав її своєю рукою Прокоп Опат. Далі йдеться про те, що «письмо руске» подарував монастирю імператор Карл IV (Ганка, 1846, с. 186–188). Тобто із цього повідомлення випливає, що Карл IV подарував Емауському монастирю лише «руську частину», а хорватська глаголична частина була доповнена до неї пізніше, ймовірно, в 1395 році. У цьому ж повідомленні, як бачимо, зазначається, що «письмо руске» переписав святий Прокоп Опат, мається на увазі Прокопій Сазавський, який жив приблизно у 970–1053 роках. Цей святий шанувався і шанується в Чехії. У 1204 році він став першим чехом, якого канонізувала Католицька церква за часів понтифікату папи Інокентія III (Sommer, 2007).

В українській літературі можна знайти твердження, що кирилична частина Реймського Євангелія була створена на Русі (Александрович, 2010, с. 11–32; Нікітенко, Корнієнко, 2018, с. 7–15; Пуцко, 1998, с. 93–99). Також зазначається, що навіть Прокопій Сазавський жив якийсь час на руських землях, де й переписав цю книгу. Не даремно ж вона іменується «письмо руске». Однак такі твердження щодо переписування Прокопієм Сазавським Реймського Євангелія на Русі не мають належних обґрунтувань, принаймні немає свідчень, що Григорій Сазавський перебував у Києві чи на руських землях.

Питання в тому, де Карл IV взяв кириличну частину Реймського Євангелія. Із цього приводу існують різні версії. Звісно, можна припустити, що книга могла зберігатися в Чехії ще з XI ст. або потрапити звідти з Угорщини чи Хорватії, де теж поширювалися слов'яномовні рукописи. Зрештою, могла потрапити і з Русі, однак, цілком вірогідною є версія, що Карл IV привіз Євангеліє з Франції, де пройшли його дитячі та юнацькі роки. Він був сином чеського короля Іоанна Сліпого з династії Люксембургів та Єлизавети Богемської – сестри останнього чеського короля Вацлава III з династії Пржемысловичів. Карл IV володів чеською мовою, а також знав й інші слов'янські мови. Також він чимало

зробив для розбудови Чехії, сприяв «слов'янському відродженню» у цій країні.

У Франції йому до рук могла потрапити кирилична частина Реймського Євангелія. Дістати цю книгу Карл IV міг від дружини Бланки Валуа, яка походила із французького королівського роду й належала до нащадків Анни Ярославни. Бланка, цілком імовірно, могла привезти чоловікові слов'яномовне Євангеліє як посаг.

Існує низка опосередкованих доказів на користь версії, що все ж таки Анна привезла книгу до Франції. Зокрема, в Реймському Євангелії на другій сторінці згадується апостол Філіпп, якого вважали хрестителем скіфів. Анна ж дає таке ім'я своєму первістку, хоча воно в той час було нетиповим для французьких королів. Пізніше це ім'я стало для них популярним і чимало французьких королів іменувалися Філіппами. Саму ж Анну французькі документи іменують не лише русинкою, а й скіф'янкою. У той час на Заході етноніми «русин» і «скіф» часто ототожнювалися. Анна могла вважати апостола Філіппа покровителем Скіфії українських земель, які в ті часи часто іменувалися Руссю, тому з пошаною ставилася до нього.

Під одним латинимовним документом 1063 року Анна залишила власноручний підпис «Ана регіна», що співпадає з написанням літер на сторінках Реймського Євангелія (Німчук, 2015, с. 62).

Зрештою, при написанні свого імені королева Франції використовувала форму «Ана», тобто своє ім'я писала з одним «н». Саме таке написання цього імені зустрічаємо в Реймському Євангелії. Хоча в той час у латинських, а також і в деяких слов'янських текстах воно писалось з двома «н» (Луняк, 2019). Тому існує велика вірогідність того, що Анна Ярославна привезла до Франції кириличну частину Реймського Євангелія. Щоправда, виникає питання, звідки вона могла його привезти?

Загалом можливі дві версії – чеська й київська.

Чеська версія походження кириличної частини Реймського Євангелія базується на тому, що достовірним сприймається повідомлення про «авторство» тієї частини Прокопієм Сазавським. Останній був палким прихильником збереження кирило-мефодіївської традиції в Чехії. Він і його учні переписували сакральні тексти слов'янською мовою. Діяльність Прокопія Сазавського поширювалася не лише на чеські землі, а й на землі Угорського королівства, де проживало чимало слов'янського населення і де зберігалося богослужіння старослов'янською мовою. Відомий славіст Ватрослав Ягич, аналізуючи пам'ятки давньої писемності, вважав, що Реймське Євангеліє походить із південного Підкарпаття, тобто теренів тодішньої Угорської держави (Jagić, 2013, s. 105). Тому можемо припустити, що Анна Київська, проїжджаючи Чехію, прибула до Сазавського монастиря, який став осередком слов'янської писемності, і зустрілася тут із Прокопієм (Kralik, 1961). Вона могла придбати в нього переписану ним книгу або отримати у подарунок чи купити, проїжджаючи через землі Угорщини, де королевою в той час була її сестра.

Попри те, що «авторство» кириличної частини Реймського Євангелія має документальне підтвердження, ця версія має низку слабких моментів. По-перше, згадане документальне свідчення у глаголичній частині

книги, ніби її кириличну частину написав Прокопій Сазавський, подане постфактум у 1395 році. Відповідно тоді від імовірного часу створення Реймського Євангелія минуло близько 350 років. Це значний проміжок часу, за якого пам'ять про події нерідко зникає. Ймовірно, автор, аби надати авторитетності кириличному тексту, міг написати, ніби створив його Прокопій Сазавський, який на той час був уже шанованим чеським святым. Подібна практика була доволі поширеним явищем як у часи стародавніх, так і середньовічних й ранньомодерні.

По-друге, автор згаданого повідомлення чітко зазначає, що Євангеліє писалось згідно з руським «законом», тобто руським стилем. Варто зазначити, що в IX ст. на теренах Чехії проповідували слов'янські просвітителі-місіонери Кирило й Мефодій. Вони створили слов'янську писемність, але для неї використовували глаголичний, а не кириличний алфавіт. Кирило-Мефодіївська традиція мала поширення в Чехії, південній Польщі, а також у Хорватії. Тут і поширювалася глаголична писемність. Не даремно саме глаголицею була дописана друга частина Реймського Євангелія. Натомість на Русі поширеною стала кирилична писемність, яка прийшла з Болгарії, куди перебралися деякі учні Кирила й Мефодія. Русь же в XI ст. стає своєрідним культурним лідером у слов'янському світі, а поширена тут кирилиця починає сприйматися як «письмо руське». Таке розуміння і знайшло відображення в глаголичній частині Реймського Євангелія, де йдеться про початки створення цієї книги.

По-третє, якщо в глаголичній частині зазначеної літературної пам'ятки багато чехізмів, то цього не скажеш про кириличну частину. Вони тут практично відсутні. Вчені знайшли лише один чехізм – зміну «з» на «ж» (Мойсеєнко, 2019, с. 90).

Київська версія походження кириличної частини Реймського Євангелія виглядає більш переконливою. Київ за часів Ярослава Мудрого став значним культурним центром, де не лише переписувалися книги, а й писалися оригінальні тексти, наприклад, відоме «Слово про Закон і Благодать». Цей твір, до речі, з'явився приблизно тоді, коли Анна Київська вирушила в свою подорож до Франції. Іларіон, будучи людиною, наближеною до Ярослава Мудрого, цілком міг бути тим, хто навчав грамоті княжих дітей, зокрема й Анну Київську. Не виключено, що він мав відношення до створення кириличної частини Реймського Євангелія, яке було написане в Києві чи на Київщині. Ця книга могла служити для Анни Ярославни не лише сакральним текстом, а й навчальним. Не випадково згадуваний підпис «Ана Регіна» співпадає з написанням літер та імені «Ана» в кириличній частині Реймського Євангелія. У зв'язку з цим можемо припустити, що за цією книгою Анна Ярославна вчилася читати, адже у ті часи сакральні тексти часто використовувалися як підручники. Можливо, це була книга з легендарної бібліотеки Ярослава Мудрого, яку князь подарував своїй дочці, а та завезла її в далеку Францію.

Попри зазначене, в глаголичній частині Реймського Євангелія твердження, що її кирилична частина створювалася відповідно до «русського закону», тобто стилю, на користь київської версії походження першої частини пам'ятки, свідчить її аналіз. Зокрема, угор-

ський славист Імре Тот однозначно пов'язує Реймське Євангеліє із Південною Руссю, тобто теренами сучасної України, вказуючи на певні діалектні особливості пам'ятки (1985, с. 341–342). Такої ж думки дотримується російська дослідниця Л. Жуковська (1978).

Переконливі аргументи на користь київського походження кириличної частини Реймського Євангелія наводить сучасний український учений Віктор Мойсеєнко, який досліджує давньоукраїнські писемні пам'ятки. Він, зокрема, вказує на велику кількість помилок у цьому старослов'янському тексті. На його думку, це спричинено тим, що «копіювальник не механічно переносив кириличний текст, а транслітерував його із не зовсім зрозумілої йому абетки. На той час для русина-киянина такою могла бути глаголиця». Ці помилки, на думку вченого, є «відображенням (свідомим чи несвідомим) місцевої говірки». Мойсеєнко вказує на такі помилки, відзначаючи, що вони характерні для давньоукраїнських писемних пам'яток XI–XIV ст., а також притаманні українським діалектам (2019, с. 89–90).

Висновки. Загалом можемо констатувати, що соціальна й культурна ситуація в Києві середини XI ст. сприяла створенню тут пам'яток типу Реймського Євангелія. Воно писалося кирилицею, котра в ті й наступні часи сприймалася як «руське письмо», про що, зокрема, йшлося в глаголичній частині книги. Зрештою, як встановили дослідники, в кириличній частині пам'ятки є чимало українських діалектизмів, які зустрічаються також в інших середньовічних писемних текстах, які походять із Київщини й українських земель. Тому цілком допустимо, що Анна Київська привезла кириличну частину Реймського Євангелія зі своєї батьківщини, адже в подорож до Франції вона вирушила з багатьма подарунками, серед яких могла бути й ця книга.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в подальшому аналізі Реймського Євангелія, глибокому дослідженні кириличної частини пам'ятки, а також пошуку документів, які б висвітлювали її історію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Луняк, Є. (2019). Реймське Євангеліє і тасмніці його походження. *Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу. Дослідження: у 2 т.* Київ: ТОВ «Видавництво «Горобець». Т. 2. С. 15–30.

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements. (1904). Paris: Plon-Nourrit. Т. 38. Reims.

Bibliothèque historique de L'Yonne ou Collection de legends, chroniques et documents divers pour servir à l'histoire des différentes contrées qui forment aujourd'hui ce département. (1863). Paris: Didron. Т. II. Auxerre: Perriquet et Rouille, imprimeurs de la société.

Marchegay, P. (1869). Mabillem. Chroniques des églises d'Anjou. Paris: Renouard.

Ганка, В. (1846). Савазо-Эммаузское святое благовествование, нынеже Ремское, нанеже присягаша при венчалном миропомазании цари французские. Прага: Книгопечатъ сынов Богумила Гааза.

Sommer, P. (2007). Svatý Prokop: z počátků českého státu a církve. Praha: Vyšehrad.

Александрович, В. (2010). Київські аркуші Реймського Євангелія. *Реймське Євангеліє Анни Ярославни.*

Львів: Видавництво «МС». С. 11–32.

Нікітенко, Н., Корнієнко, В. (2018). Реймське Євангеліє та Анна Ярославна. *Реймське Євангеліє Анни Ярославни.* Торонто: Фондація «Енциклопедії України». С. 7–15.

Пуцько, В. Г. (1998). Київський рукопис французької королеви Анни. *Рукописна та книжкова спадщина України.* Київ. Вип. 4. С. 93–99.

Німчук, В. (2015). Хрестоматія з історії української мови X–XIII ст. Житомир: Полісся.

Jagič, V. (1913). Entstehungsgeschichte der kirchenslawischen Sprache: Neue berichtigte und erweiterte Ausgabe. Berlin.

Kralik, O. (1961). Sázavské písemnictví 11. století. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

Мойсеєнко, В. (2019). Кирилична частина Реймського Євангелія – важлива пам'ятка давньоукраїнської книжної писемності. *Реймське Євангеліє. Видання факсимільного типу.* Дослідження: у 2 т. Київ: ТОВ «Видавництво «Горобець». Т. 2. С. 68–92.

Тот, І. (1985). Русская редакция древнеболгарского языка в конце XI – начале XII вв. София.

Жуковская, Л. П. (1978). Реймское Евангелие. История его изучения и текст. *Предварительные публикации.* Москва. Вип. 114.

REFERENCES

Luniak, Ye. (2019). Reimske yevanheliie i taiemnytsi yoho pokhodzhennia. *Reimske Yevanheliie. Vydannia faksymilnoho typu. Doslidzhennia* [Reimian gospel and secrets of his origin. Reims Gospel. Edition of a facsimile type. Research. In two volumes.]: u 2 t. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Horobets». Т. 2. S. 15–30. [in Ukrainian].

Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements [General catalog of the manuscripts of public libraries of France. Departments] (1904). Paris: Plon-Nourrit. Т. 38. Reims. [in French].

Bibliothèque historique de LYonne ou Collection de legends, chroniques et documents divers pour servir à l'histoire des différentes contrées qui forment aujourd'hui ce département [Lyon's historic library or collection of legends, chronicles and various documents for Server has the history of the different Contrées that form this department today]. (1863). Paris: Didron. Т. II. Auxerre: Perriquet et Rouille, imprimeurs de la société. [in French].

Marchegay, P. (1869). Mabillem. Chroniques des églises d'Anjou [Chronicles of the churches of Anjou]. Paris: Renouard. [in French].

Hanka, V. (1846). Savazo-Emmauzskoe sviatoe blahovestvovanye, nynezhe Remskoe, nanezhe prysiahasha pry venchalnom myropomazanii tsary frantsuzskye. Praha: Knyhopechat synov Bohumyla Haaza [The Savazo-Emmausian Holy Gospel, now Remskoe, on the oath at the wedding chrismation of the French kings]. Praha: Knyhopechat synov Bohumyla Haaza. [in Russian, Czech].

Sommer, P. (2007). Svatý Prokop: z počátků českého státu a církve [Saint Prokop: from the beginnings of the Czech state and the church]. Praha: Vyšehrad. [in Czech].

Aleksandrovych, V. (2010). Kyivski arkushi Reimskoho Yevanheliia [Kyiv sheets of the Reim Gospel. Reimian gospel Anna Yaroslavna.]. *Reimske Yevanheliie Anny Yaroslavivny.*

Lviv: Vydavnytstvo «MS». S. 11–32. [in Ukrainian].

Nikitenko, N., Korniienko, V. (2018). Reimskie Yevanheliie ta Anna Yaroslavna [Reimmed Gospel and Anna Yaroslavna. Reimmed Gospel Anna Yaroslavna]. *Reimskie Yevanheliie Anny Yaroslavny*. Toronto: Fundatsiia Entsyklopedii Ukrainy. S. 7–15. [in Ukrainian].

Putsko, V. H. (1998). Kyivskiy rukopys frantsuzkoi korolevy Anny [Kyiv manuscript of French Queen Anna. Handwritten and book heritage of Ukraine]. *Rukopysna ta knyzhkova spadshchyna Ukrainy*. Kyiv. Vyp. 4. S. 93–99. [in Ukrainian].

Nimchuk, V. (2015). Khrestomatiia z istorii ukrainskoi movy X–XIII st. Zhytomyr: Polissia. [in Ukrainian].

Jagič, V. (1913). Entstehungsgeschichte der kirchenslawischen Sprache: Neue berichtigte und erweiterte Ausgabe [History of the origins of the Church Slavonic language: New, corrected and expanded edition]. Berlin. [in German].

Kralik, O. (1961). Sázavské písemnictví XI století [Sázava literature of the XI century]. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd. [in Czech].

Moiseienko, V. (2019). Kyrylychna chastyna Reimskoho Yevanheliia – vazhlyva pamiatka davnoukrainskoi knyzhnoi pysemnosti [The Cyrillic part of the Reimian Gospel is an important monument of ancient Ukrainian book writing. Reimmed Gospel. Edition of a facsimile type. Research. In two volumes]: u 2 t. *Reimskie Yevanheliie. Vydannia faksymilnoho typu. Doslidzhennia*. Kyiv: TOV «Vydavnytstvo «Horobets». T. 2. S. 68–92. [in Ukrainian].

Tot, Y. (1985). Russkaia redaktsiia drevnebolharskoho yazyka v kontse XI – nachale XII vv. [Russian edition of the ancient Bulgarian language in the late XI – early XII centuries]. Sofyia. [in Russian].

Zhukovskaia, L. P. (1978). Reimsskoe Evanhelye. Ystoriia eho yzucheniya u tekst [Reims Gospel. History of its research and text]. *Predvartnyelnye publikatsyy*. Vyp. 114. Moskva. [in Russian].

Дата надходження до редакції: 02.04.2021 р.

УДК 811.161.2

DOI: 10.37026/2520-6427-2021-106-2-105-112

Іванна ВАКАЛЮК,

кандидат філологічних наук,
викладач кафедри мовознавства
Івано-Франківського національного
медичного університету,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: 0000-0003-4649-5187
e-mail: v-ivanna@ukr.net

ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «НАШ БУДИНОК. НАША КВАРТИРА. НАША КІМНАТА» НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ: МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті представлено методичну розробку з української мови як іноземної для викладачів закладах вищої освіти. Визначено зміст, окреслено види робіт, розглянуто спеціальну лексику та найбільш уживані семантико-синтаксичні структури. Запропонований навчально-методичний матеріал спрямований на реалізацію комунікативного підходу до вивчення іноземних мов. Методика виконання практичної роботи на занятті передбачає: повторення засвоєної лексики; вивчення нової теми; виконання тренувальних вправ; робота з текстом; перевірка вхідного та вихідного рівнів знань. Завдання побудовано на основі комунікативного підходу, зокрема їхнє змістове наповнення відповідає навчальній програмі вибіркової дисципліни «Українська мова як іноземна» та спрямоване

на розвиток усного і писемного фахового мовлення, поповнення словникового запасу. Закцентовано увагу на тому, що актуальним у сучасній лінгводидактиці є розроблення навчально-методичного забезпечення, яке б сприяло формуванню комунікативної компетенції, готовності до забезпечення базових комунікативних потреб у навчально-професійній сфері. Заняття структуроване згідно з вимогами до практичних занять у закладах вищої освіти, а також адаптоване до комунікативних потреб іноземних студентів. Авторська методична розробка орієнтована на студентів, що володіють мовою на початковому рівні.

Ключові слова: українська мова як іноземна, методична розробка, комунікативний підхід, студенти-іноземці, компетенція.